

Uvodnik

Kaplje drsijo, polzijo, tolčejo v trdo skalo. Mah se pijano in opit smehlja, lapuhovi listi imajo varne dežnike, srebrna in poželjivo drhti v pršenju praprot. In ko je svet tako miren in čist, kaplje brez šuma prevrtajo skalo.

Kaj smo začutili, ko smo prebrali to nenaslovljeno pesem Ivanke Hergold iz njene mladostne pesniške zbirke *Ponikalnice*, objavljene leta 2008? Kako se je naše doživljanje povežalo z razmišljanjem? Ali je naša kognocija v tem primeru delovala drugače kot v običajnem življenju, kadar ne beremo književnosti? V večavtorski monografiji 44. simpozija Obdobja z naslovom *Čustva in slovenska književnost* na podobna vprašanja odgovarja kar triinšestdeset raziskovalk in raziskovalcev iz enajstih držav: Slovenije, Avstrije, Češke, Hrvaške, Italije, Japonske, Poljske, Rusije, Slovaške, Srbije in Ukrajine. Ti so v trinpetdesetih prispevkih o vlogi in pomenu čustev obravnavali različne teme. Pisali so o čustvih v posameznih zvrsteh, vrstah in žanrih slovenske književnosti. Njihovi različni pristopi so se približali ubeseditvenim načinom pripovedne, lirske in dramske govorice ter jezikovnim in slogovnim prvinam v slovenski književnosti skozi prizmo čustev, tako pozitivnih kot negativnih. Tematski razpon različnih razprav je časovno pester, saj sega od Prešernovih pesmi do najnovejših besedil v sodobni slovenski književnosti, npr. pesmi Veronike Razpotnik. Bogatost raznolikosti pa je v pričujoči monografiji vidna tudi glede ravni oz. medijev razpravljanja: od klasičnih do modernih interpretativnih analiz ter od razlage stripovskih reprezentacij do strojne analize besedila.

Ne samo usmeritev k besedilu, tudi obrnjenost k bralcu je v monografijo pripeljala veliko kakovostnih prispevkov. Med njimi preseneča nezanemarljiv delež razprav o otroški in mladinski književnosti, kjer prednjačijo besedila o slikanicah, kar je povsem logična bralna situacija. Če namreč želimo literarno opismenjevati mlade, je treba začeti z literarnim branjem že v zgodnjem otroštvu, s kakovostnimi slikanicami. Različni prispevki se dotikajo pestrega nabora beril za otroke in mladostnike na različne načine; vsem pa je skupno to, da ne reflektirajo samo besedila, ampak tudi recepcijo in vrednotenje čustvenih kategorij v književnosti. Podoben reflektivni proces se dogaja tudi v člankih, ki se posvečajo poučevanju slovenske književnosti s poudarkom na čustvenem pristopu in odzivu: načini, metode in principi tovrstnega poučevanja v osnovnošolskem, srednješolskem in višješolskem izobraževanju. V več študijah se poudarja tudi terapevtski učinek literarnega branja na razvoj čustev, največ pa se z blažilnim učinkom branja ukvarjajo prispevki o biblioterapiji, terapevtskem branju, literarni vzgoji in čustvenem opismenjevanju.

Raziskavam čustvenega bogastva slovenske književnosti v Sloveniji se kar v štirinajstih prispevkih pridružujejo tudi razmišljanja o pomenu in vlogi prevodov in umestitvi slovenskih besedil v evropski kontekst ter ustvarjanju slovenskih umetnikov izven naših meja. Povezovalna nit skoraj vseh razprav ne glede na to, ali je književnost izvirna ali prevodna, je skupna zavest o upadanju empatije v intimnih in družbenih odnosih, ki

nas danes priganja k raziskovanju čustev in iskanju poti za izboljšanje čustvenega profila. Empatija, sposobnost razumevanja čustev, mišljenja in dejanj drugega, namreč omogoča dostop do doživljanja drugega, hkrati pa tudi spoznavanja sebe. Različne vede, ne samo biblioterapija, ugotavljajo, da človek kot del kibernetičnega sistema in upravljanja (Matz) potrebuje književnost, da bo postal odgovornejši do sebe, soljudi, sobitij in okolja. Prav tako nekaj razprav ugotavlja, da je treba posvetiti posebno skrb doživljanju, procesu literarne interpretacije, ki zmore veliko prispevati k boljši empatiji, hkrati pa vzporedno ponuditi večjo mero užitka in ugodja pri razvijanju literarne zmožnosti (Zupan Sosič). Posvečanje doživljanju med teoretiki argumentirano zagovarja afektivna hermenevtika (Felski, Vernay), ko se zavzema za kogmotivni pristop v književnosti, ki učinkovito združuje kognitivne in emocionalne procese.

Če je bilo še včeraj skoraj blasfemično trditi, naj se literarna veda posveča čustvenim dimenzijam, je danes to že ustaljena poteza, kar potrjuje celoten simpozij, predvsem pa konkretna spoznanja o čustvenem obratu v posameznih prispevkih. Čustvom se je namreč začelo v znanosti in javnosti pogosteje posvečati ob koncu 20. stoletja; v literarni vedi najbolj sistematično v okviru postklasične teorije pripovedi, saj je t. i. pripovedni obrat zanimanje za pripovednost povezal tudi s čustvi. Ob koncu prejšnjega stoletja se namreč nista zgodila le pripovedni in interpretativni, temveč tudi čustveni obrat. Seveda pa čustva niso povezana samo s pripovedno umetnostjo, saj so temeljna v vseh treh literarnih zvrsteh, torej liriki, epiki in dramatik. Velik vpliv na raziskovanje čustev imajo tudi psihološke, kulturološke, sociološke in filozofske študije. Med njimi so zelo odmevne knjige Marte Nussbaum, v katerih uveljavljena filozofinja trdi ravno nasprotno od klasične filozofije, ki je namreč čustva razlagala kot primarne impulze: čustva so po njenem mnenju središče filozofije etike, z njimi je povezana tudi empatija.

Letošnja večavtorska monografija simpozija *Obdobja Čustva in slovenska književnost* se pridružuje evropski znanosti s spoznanjem o pomembnosti čustev in književnosti. Objavljena besedila so tako dragocen prispevek slovenski literarni vedi in jezikoslovju, hkrati pa bogatijo tudi druge vede, npr. kognitivno psihologijo, sociologijo in biblioterapijo. Eklektičnost ni samo značilnost obravnavane književnosti, ampak tudi strukture prispevkov letošnjega simpozija, zato so članki nanizani po abecednem redu, ne pa po tematskih razdelkih. Najbolj razveseljivo pa je dejstvo, da se je letošnja monografija otresla stereotipa o neznanstvenosti raziskovanja čustev ali o nepotrebnosti subjektivnega pristopa k obravnavi književnosti. Ko sem kot predsednica simpozija nekatere prispevke prebirala večkrat in si na koncu ustvarila vtis celote, se mi je zazdelo, da je veliko študij podobnih kapljam. Ki drsijo, polzijo, tolčejo v trdo skalo. In zato si želim, da bi, tako kot v začetni nenaslovljeni pesmi Ivanke Hergold, te kaplje brez šuma prevrtale skalo.

prof. dr. Alojzija Zupan Sosič,
predsednica 44. simpozija Obdobja